

KLOSTERHOLM/STARTØTTERNE

en floraliste med noter

Bernt Løjtnant & Erik Wessberg

Randers 1984

KLOSTERHOLM/STARTØTTERNE - EN FLORALISTE MED NOTER

I Nibe Bredning, ca. 1 km. vest for Nibe, ligger et lille kompleks af lave, græsbevoksede øer. Af øernes ialt ca. 40 ha. udgør Klosterholm og Startøtterne langt det største areal : henholdsvis 23 og 15 ha., jvf. flyfoto og generalstabskortet. Øerne, som ligger i en række fra kystområdet nordøst for Valsted og tværs over bredningen, er under stadig opbygning, idet der især på Startøtterne og på holmene, hvoraf der findes 5, aflejres betydelige mængder materiale. Vandområdet omkring øerne er overalt meget lavvandet.

De centrale dele af Klosterholm med Startøtterne og Nibe i baggrunden. Fotoretning : Øst. Foto : B.L., 17/5 1983.

Klosterholm/Startøtterne.

Kun selve Klosterholm/Startøtterne samt de 5
små holme nord herfor er undersøgt i forbin-
delse med udarbejdelsen af denne ø-flora, jvf.
kortet på forsiden

Foto: Geodætisk Institut 17/4 1981 - ca. 1: 10,000

Floraen på Klosterholm

Vegetationen på Klosterholm, der er sammenhængende med Startøtterne mod sydøst og i øvrigt kun adskilt fra Startøtterne ved smalle grøfter og renner, udgøres overvejende af relativt højtvoksende, græsdominerede samfund. Som følge af, at det kun er strandengsbræmmerne, som jævnligt overskylles af saltvand, er floraen langt rigere på Klosterholm end på Startøtterne. Der er således registreret over 100 forskellige, højere planter på Klosterholm.

I 1983 bar Klosterholm tydeligt præg af græsning, da der efter adskillige års pause efter var blevet ført kvæg til øen (5 køer, 5 kvier og 5 kalve). Sammen med tilstedeværelsen af de mange tusinde mågefugle m.fl. bevirker græsningen, at den næsten mørthøje, tætte og artsfattige vegetation, der ofte ses på ugræssede øer af samme type som Klosterholm/Startøtterne, ikke findes i nævneværdig grad her. Det er i øvrigt vort umiddelbare indtryk, at det ville være til gavn for såvel floraen som for fuglelivet, om det nuværende græsningstryk blev forøget en smule. Af hensyn til fuglene bør det dog tilstræbes, at kreaturgræsningen ikke iværksættes før efter Sct. Hans; i 1983 blev kreaturerne sat på græs den 14. maj.

Langt det meste af Klosterholm kan betegnes som et græsdomineret, ret tørt og overdrevslignende sletteområde. Af græsser er især Rød Svingel (*Festuca rubra*) og Alm. Kvik (*Elytrigia repens*) dominerende. Mod nord og flere steder på de centrale dele af øen findes dog også mere eller mindre sammenhængende områder af Tagrør (*Phragmites australis*), mens andre græsser som Krybhvene (*Agrostis stolonifera*), Strand-Svingel (*Festuca arundinacea*) og f.eks. Eng-Rapgræs (*Poa pratensis s.str.*) findes mere spredt - og mest på de centrale dele af øen. Af andre plantearter fra denne del af øen, der formentlig kun sjældent overskylles, skal

fremhæves de to Mælde-arter, Strand-Mælde og Tand-Mælde (*Atriplex litoralis* & *A. deltoidea*), som flere steder danner større, sammenhængende partier. Derudover kan kun Muse-Vikke (*Vicia cracca*) siges at være almindelig/meget almindelig. Dog er arter som f.eks. Ager-Tidsel (*Cirsium arvense*), Skov-Hane-kro (*Galeopsis bifida*), Gul Fladbælg (*Lathyrus pratensis*), Skov-Brandbæger (*Senecio sylvaticus*) og de to Svinemælk-arter, Ager-Svinemælk og Ru Svinemælk (*Sonchus arvensis* & *S. asper*) hyppige.

Græssende kvæg i det højtvoksende Kvik-samfund på den centrale del af Klosterholm. Foto : B.L., 17/5 1983.

Klosterholm afgrænses på alle sider (undt. mod syd) af strandengsbræmmer; mod nord findes dog også en mindre strandrørsump domineret af Tagrør. Strandengssamfundene opnår deres største bredde mod nordøst og øst. Mod nordvest, vest og sydvest er øen under svag nedbrydning, og her findes en lav erosionsklin på op til ca. 60 cm.'s højde. Mod sydøst afgrænses øen af lave sand- og evevolde, og her findes enårlige-pionerarter som f.eks. Hyrdetaske (*Capsella bursa-pastoris*), Hvidmelet Gåsefod (*Chenopodium album*), Burre-Snerre (*Galium aparine*), Alm. Vejpileurt (*Polygonum aviculare* ssp. *aviculare*), Enårig Rapgræs (*Poa annua*), Ager-Stedmoderblomst (*Viola arvensis*) og Liden Nælde (*Urtica urens*).

Armeria maritima
(Engelskgræs)

I forgrunden strandvolden på Klosterholms sydøsthjørne. I baggrunden den sydlige del af Startøtterne - samt Nibe. Fotoretning : Øst.
Foto : B.L., 17/5 1983.

Taget fra samme sted som billedet ovenfor, men fotoretningen er en
anelse mere nordøstlig. Foto : B.L., 17/5 1983.

Floraen på Startøtterne

Vegetationen på Startøtterne, som er den østligste af de to større øer, er gennemgående lav - og udpræget saltvandspræget. Artsantallet er derfor lavt, og vegetationen domineres af egentlige halofyter som Strand-Annelgræs (*Puccinellia maritima*), Strand-Trehage (*Triglochin maritimum*), Strand-Vejbred (*Plantago maritima*), Strand-Asters (*Aster tripolium*) samt af bl.a. Kødet og Vingefrøet Hindeknæ (*Spergularia marina* & *S. media*). Hertil kommer bl.a. den ret sjældne art, Stilket Kilebæger (*Halimione pedunculata*), der dog ikke noget sted på Startøtterne findes i større mængde. De 5 holme eller polder vest og nord for Klosterholm og Startøtterne bærer overvejende også en lavtvoksende strandengsvegetation.

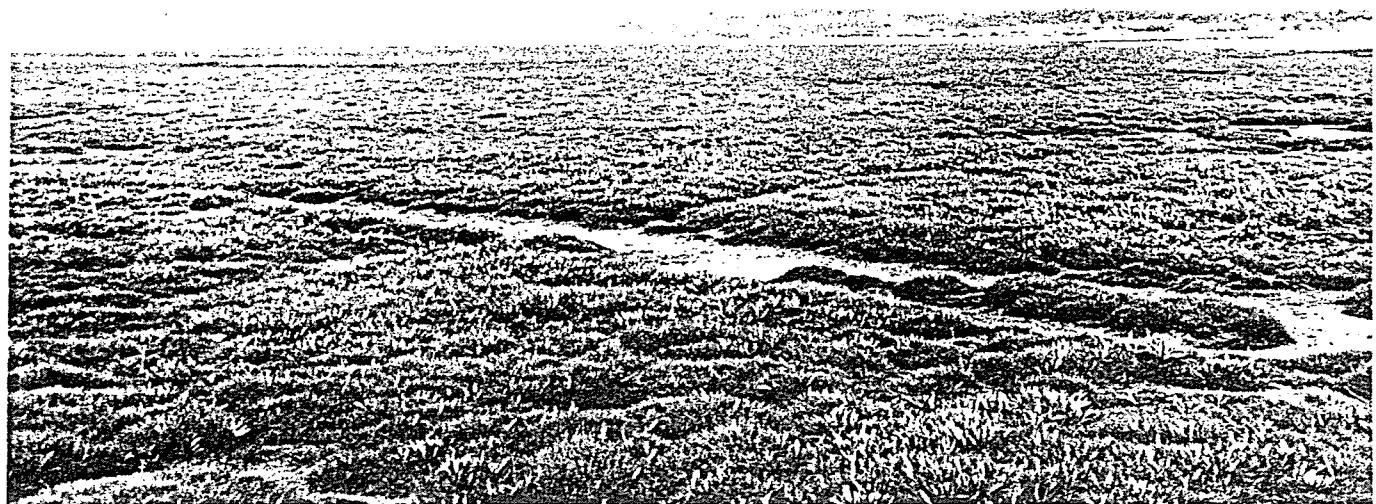
I perioder med vestenvind samt i vinterhalvåret står Startøtterne og de 5 holme hyppigt under vand.

Plantago maritima
(Strand-Vejbred)

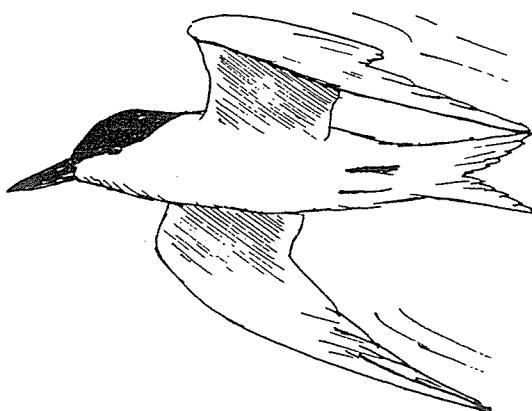
Startøtterne - i baggrunden Nibe. Fotoretning : Øst.
Foto : B.L., 17/5 1983.

Som ovenfor, men fotoretningen er en smule mere nordlig.
Foto : B.L., 17/5 1983.

Et område af meget stor naturhistorisk betydning

Klosterholm/Startøtterne må betragtes som et område af meget stor naturhistorisk betydning. Det gælder ikke blot i botanisk, men i nok så høj grad i ornitologisk henseende. Her ruger således tusinder af Sølv-, Storm- og Hættemåger samt mange terne (Fjord-, Hav- og Splitterne). Mange Knopsvarner, Strandskader, Viber, Rødben og Klyder har også ideelle betingelser her, og f.eks. den meget sjældne Sandterne kan også ses i området, jvf. iøvrigt Uhd Jepsen et al. (1978) og Meltofte (1981). Klosterholm/Startøtterne med omkringliggende holme er udlagt som vildtreservat i henhold til Landbruksministeriets bekendtgørelse af 26. marts 1976. Der er adgangsforbud til reservatet i perioden 1. april til 15. juli, hvilket er bekendtgjort ved skiltning på samtlige øer. Der foregår dog en vis (ulovlig) ægsamling på øerne, ligesom der er en intens trafik af især fritidsfiskere omkring øerne - sjældent er der set så mange ruser som omkring disse øer. I jagtsæsonen er der endvidere en livlig trafik af jægere, både på og omkring øerne.

Gelochedlidon nilotica
(Sandterne)

Strand-Skræppe (*Rumex maritimus*) er blandt de meget få, sjældnere arter, som findes på Klosterholm/Stætterne. Det er i det hele taget karakteristisk, at det ikke er floristiske specialiteter, som udmærker vore marint dannede småøer. Det betyder imidlertid ikke, at disse øer er uden større botanisk interesse. De er tværtimod af særdeles stor botanisk interesse/betydning. Det skyldes ikke mindst, at de generelt rummer meget veludviklede strandengssamfund, som er blandt de mest truede naturtyper. Dertil kommer, at vegetationen på ubeboede småøer typisk bærer præg af stor oprindelighed; der er så at sige tale om "naturlig natur", hvilket er meget sjældent at finde i Danmark. At ubeboede småøer, holme, rev og grunde etc. samtidig næsten altid er af største ornitologiske og f.eks. geologiske interesse understreger blot, at der generelt burde gøres en langt større indsats for at beskytte disse naturperler.

Floraliste for Klosterholm/Startøtterne

Os bekendt er der ikke tidligere foretaget optegnelser vedrørende floraen på Klosterholm/Startøtterne - akkurat som det gælder for de fleste andre små (og mange større) øer.

Det er kun de arter, som vi har fundet under vore ekskursioner til Klosterholm/Startøtterne den 2/10 1982, 17/5 1983 og 25/7 1983, der er opført i den nedenstående liste.

De undersøgte områder er indtegnet på forsidekortet.

Med hensyn til de latinske og danske navne har vi så vidt muligt fulgt Hansen (1981).

Forkortelser:

K: Klosterholm

S: Startøtterne

Agrostis gigantea (Stortoppet Hvene) - Kun set i de centrale dele af K

- *stolonifera* (Krybhvene) - Alm. på begge øer

- *tenuis* (Alm. Hvene) - Bl.a. i de centrale dele af K

Anthriscus sylvestris (Vild Kørvel) - Kun set i opskylszone mod syd på K

Armeria maritima (Engelskgræs) - Bl.a. i de østlige, centrale dele af K

Artemisia vulgaris (Gråbynke) - Kun set i opskylszone mod syd på K

Aster tripolium (Strand-Asters) - M. alm. på begge øer

Atriplex deltoidea (Tand-Mælde) - Alm. på K

- *litoralis* (Strand-Mælde) - M. alm. på begge øer

- *longipes* (Stilk-Mælde) - Kun set ved Tagrørsbælte mod nord på K

- Avena sativa* (Alm. Havre) - Kun set i opskylszone mod syd på K
- Capsella bursa-pastoris* (Hyrdetaske) - Kun set i Elytrigia-samfund mod SV på K
- Carex disticha* (Toradet Star) - Kun set i Elytrigia-samfund i det centrale på K
- Cerastium fontanum* ssp. *triviale* var. *triviale* (Alm. Hønsetarm) - Alm. på K
- Chamaenerion angustifolium* (Gederams) - Kun set i det centrale på K
- Chamomilla suaveolens* (Skive-Kamille) - Kun set i opskylszone mod syd på K
- Chenopodium album* (Hvidmelet Gåsefod) - Kun set i opskylszone mod syd på K
- Cirsium arvense* (Ager-Tidsel) - Kun set i Elytrigia-samfund mod vest på K
- *vulgare* (Horse-Tidsel) - Kun set i det centrale på K
- Cochlearia officinalis* (Læge-Kokkleare) - Alm. på begge øer
- Crepis capillaris* (Grøn Høgeskæg) - Kun set i opskylszone mod syd på K
- *tectorum* (Tag-Høgeskæg) - Kun set i det centrale på K
- Descurainia sophia* (Finbladet Vejsennep) - Kun set i opskylszone mod SØ på K
- Elytrigia repens* (Alm. Kvick) - M. alm. på K
- - *var. aristatum* (Stakket Kvick) - Kun set i Elytrigia-samfund mod nord på K
- Festuca arundinacea* (Strand-Svingel) - Kun set i det centrale på K
- *pratensis* (Eng-Svingel) - Kun set i det centrale på K
- *rubra* ssp. *rubra* (Rød Svingel) - M. alm. på begge øer
- Galeopsis bifida* (Skov-Hanekro) - Alm. på K

Galium aparine (Burre-Snerre) - Kun set i opskylszone mod syd og SØ på K

Glaux maritima (Sandkryb) - Alm. på begge øer

Halimione pedunculata (Stilket Kilebæger) - Hist og her på S

Hordeum vulgare (Alm. Byg) - Kun set i opskylszone mod syd på K

Juncus gerardi (Harril) - Alm. på begge øer

Lapsana communis (Haremåd) - Kun set i opskylszone mod syd på K

Lathyrus pratensis (Gul Fladbælg) - Kun set i det centrale på K

Lolium perenne (Alm. Rajgræs) - Kun set i Elytrigia-samfund mod NV på K

Myosotis arvensis (Mark-Forglemmigej) - Kun set i det centrale på K

Petroselinum crispum ssp. *crispum* (Kruspersille) - Kun set i opskylszone mod syd på K

Phragmites australis (Tagrør) - Alm. på K

Plantago major ssp. *major* (Glat Vejbred) - Kun set i opskylszone mod syd på K

- *mariitima* (Strand-Vejbred) - Alm. på begge øer

Poa annua (Enårig Rapgræs) - Kun set i det centrale på K

- *pratensis* ssp. *irrigata* (Blågrøn Rapgræs) - Kun set ved Tagrørssbælte mod nord på K

- - *ssp. pratensis* (Eng-Rapgræs) - Bl.a. i det centrale på K

- *trivialis* (Alm. Rapgræs) - Bl.a. i det centrale på K

Polygonum aviculare ssp. *aequale* (Småbladet Vejpileurt) - Kun set i opskylszone mod syd på K

- - *ssp. aviculare* (Alm. Vejpileurt) - Bl.a. i det centrale på K

- - *ssp. calcatum* (Spinkel Vejpileurt) - Kun set i opskylszone mod syd på K

Potamogeton pectinatus (Børstebladet Vandaks) - Alm. omkring øerne

Potentilla anserina (Gåse-Potentil) - Alm. på begge øer

Puccinellia maritima (Strand-Annelgræs) - Alm. på begge øer

Ranunculus acris (Bidende Ranunkel) - Kun set i det centrale
på K

- *repens* (Lav Ranunkel) - Kun set i det centrale på K

- *sceleratus* (Tigger-Ranunkel) - Kun set i Tagrørs-
bælte mod nord på K

Rumex acetosa (Alm. Syre) - Kun set i opskylszone mod syd på K

- *acetosella* (Rødknæ) - Kun set i det centrale på K

- *maritimus* (Strand-Skræppe) - Kun set i Tagrørsbælte mod
nord på K

- *obtusifolius* (Butbladet Skræppe) - Kun set i det centrale
på K

Salicornia europaea (Alm. Salturt) - Alm. på S

- *ramosissima* (Kortakset Salturt) - Hist og her på S

Scirpus maritimus (Strand-Kogleaks) - Kun set ved Tagrørsbælte
mod nord på K

Senecio sylvaticus (Skov-Brandbæger) - Kun set i det centrale
på K

- *vulgaris* (Alm. Brandbæger) - Kun set i opskylszone
mod syd på K

Sisymbrium officinale (Rank Vejsennep) - Kun set i det centra-
le på K

Sonchus arvensis (Ager-Svinemælk) - Alm. på K

- *asper* (Ru Svinemælk) - Alm. på K

- *oleraceus* (Alm. Svinemælk) - Kun set i opskylszone
mod syd på K

Spergularia marina (Kødet Hindeknæ) - Alm. på begge øer

- Spergularia media* (Vingefrøet Hindeknæ) - Alm. på begge øer
Stellaria graminea (Græsbladet Fladstjerne) - Kun set i Elytrigiasamfund mod NV på K
- *media* (Alm. Fuglegræs) - Alm. på K
- Suaeda maritima* (Strandgåsefod) - Alm. på begge øer
- Tanacetum vulgare* (Regnfan) - Kun set i opskylszone mod syd på K
- Taraxacum alatum* (Fandens Mælkebøtte, Sect. *Vulgaria*) - Kun set i det centrale på K
- *altissimum* (Fandens Mælkebøtte, Sect. *Vulgaria*) - Kun set i det centrale på K
- *ancistrolobum* (Fandens Mælkebøtte, Sect. *Vulgaria*) - Kun set i det centrale på K
- *bracteatum* (Krogfliget Mælkebøtte, Sect. *Hamata*) - Kun set i det centrale på K
- *ekmanii* (Fandens Mælkebøtte, Sect. *Vulgaria*) - Kun set i det centrale på K
- *euryphyllum* (Plettet Mælkebøtte, Sect. *Naevosa*) - Kun set i det centrale på K
- *fasciatum* (Fandens Mælkebøtte, Sect. *Vulgaria*) - Kun set i det centrale på K
- *haematicum* (Fandens Mælkebøtte, Sect. *Vulgaria*) - Kun set i det centrale på K
- *hemicyclum* (Fandens Mælkebøtte, Sect. *Vulgaria*) - Kun set i det centrale på K
- *lingulatum* (Fandens Mælkebøtte, Sect. *Vulgaria*) - Kun set i det centrale på K
- *obliquilobum* (Fandens Mælkebøtte, Sect. *Vulgaria*) - Kun set i det centrale på K
- *ostenfeldii* (Fandens Mælkebøtte, Sect. *Vulgaria*) - Kun set i det centrale på K

- Taraxacum pallescens* (Fandens Mælkebøtte, Sect. *Vulgaria*) - Kun set i det centrale på K
- *pallidipes* (Fandens Mælkebøtte, Sect. *Vulgaria*) - Kun set i det centrale på K
- *præradians* (Fandens Mælkebøtte, Sect. *Vulgaria*) - Kun set i det centrale på K
- *quadrans* (Krogfliget Mælkebøtte, Sect. *Hamata*) - Kun set i det centrale på K
- *raunkjaerii* (Fandens Mælkebøtte, Sect. *Vulgaria*) - Kun set i det centrale på K
- *rhodopodium* (Fandens Mælkebøtte, Sect. *Vulgaria*) - Kun set i det centrale på K
- *sellandii* (Fandens Mælkebøtte, Sect. *Vulgaria*) - Kun set i det centrale på K
- *subdahlstedtii* (Fandens Mælkebøtte, Sect. *Vulgaria*) - Kun set i det centrale på K
- *tenebricans* (Fandens Mælkebøtte, Sect. *Vulgaria*) - Kun set i det centrale på K
- *xanthostigma* (Fandens Mælkebøtte, Sect. *Vulgaria*) - Kun set i det centrale på K
- Triglochin maritimum* (Strand-Trehage) - Alm. på S
- *palustre* (Kær-Trehage) - Kun set på S
- Trifolium pratense* (Rødkløver) - Kun set i det centrale på K
- *repens* (Hvidkløver) - Kun set i Elytrigia-samfund mod NV på K
- Tripleurospermum inodorum* (Lugtløs Kamille) - Alm. på K
- *maritimum* (Strand-Kamille) - Alm. på K
- Urtica dioeca* (Stor Nælde) - Kun set i opskylszone mod syd på K
- *urens* (Liden Nælde) - Kun set i opskylszone mod syd på K
- Vicia cracca* (Muse-Vikke) - Alm. på K

Viola arvensis (Ager-Stedmoderblomst) - Kun set i opskylszone
mod syd på K

- *canina* (Hunde-Viol) - Kun set i det centrale på K

Zostera angustifolia (Smalbladet Bændeltang) - Alm. omkring øerne

- *noltii* (Dværg-Bændeltang) - Hist og her omkring øerne

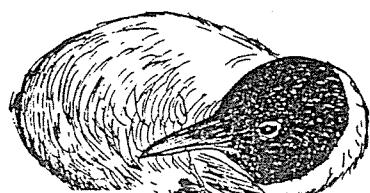

Knopsvanen er en almindelig ynglefugl på Klosterholm, og dens store rededer præger i høj grad landskabsbilledet. Her ses en rede med de karakteristiske kystrettede "svanestier" i et Kvik-Tagrør-samfund på øens nordøstende. Fotoretning : NØ. Foto : B.L., 17/5 1983.

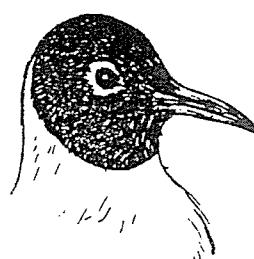
I de store mågefugle-kolonier dækker fuglenes rede og ekskrementer flere steder bunden fuldstændigt, og hvor redeerne ligger meget tæt som her, er al plantevækst ofte øtset helt bort.

Billedet er fra en koloni i Kvik-samfundet på den nordøstlige del af Klosterholm. Foto : B.L., 17/5 1983.

Selvom man prøver at undgå det, så er det i fuglenes yngletid meget vanskeligt at gå ret mange meter på Klosterholm eller Startøtterne uden at sende en skypumpe af måger og terner i vejret. Billedet viser et udsnit af en sådan flok fra én af områdets mange fuglekolonier. Der er mindst 3400 fugle på billedet. Foto : B.L., 17/5 1983.

Citeret litteratur

Hansen, K. (red.), 1981 : Dansk Feltflora. -
København.

Meltofte, H., 1981 : Danske rastepladser for
vædefugle. - København.

Uhd Jepsen, P., Ebdrup, J., Ejlersen, F. &
A. Walter Hansen, 1978 : Statusrapport
over vildtreservaterne. - Rønde.

Puccinellia maritima
(Strand-Annelgræs)

Festuca rubra
(Rød Svingel)

Tak

Universitetslektor Alfred Hansen, ornitolog John R. Rasmussen og overlærer Hans Øllgaard takkes for deres kommentarer til en tidligere udgave af notatet.
Alfred Hansen takkes endvidere for verifikation af en række herbariekollektioner, ligesom Hans Øllgaard takkes for kontrol af Taraxacum- og Anfred Pedersen af Chenopodiace- bestemmelserne.

En særlig tak skal rettes til Landbrugsministeriets Vildtforvaltning v. reservatinspektør Palle Uhd Jepsen for tilladelsen til, at vi måtte foretage feltbotaniske undersøgelser på Klosterholm/Startetterne.

Tegningerne er velvilligt stillet til rådighed af Jens Chr. Schou.

Bernt Løjtnant

Pamshøjvej 21

Haslund

8900 Randers

Erik Wessberg

Sandagervej 13

Assentoft

8900 Randers

Spergularia marina
(Kødet Hindeknæ)

Vore hidtidige og aktuelle ø-undersøgelser

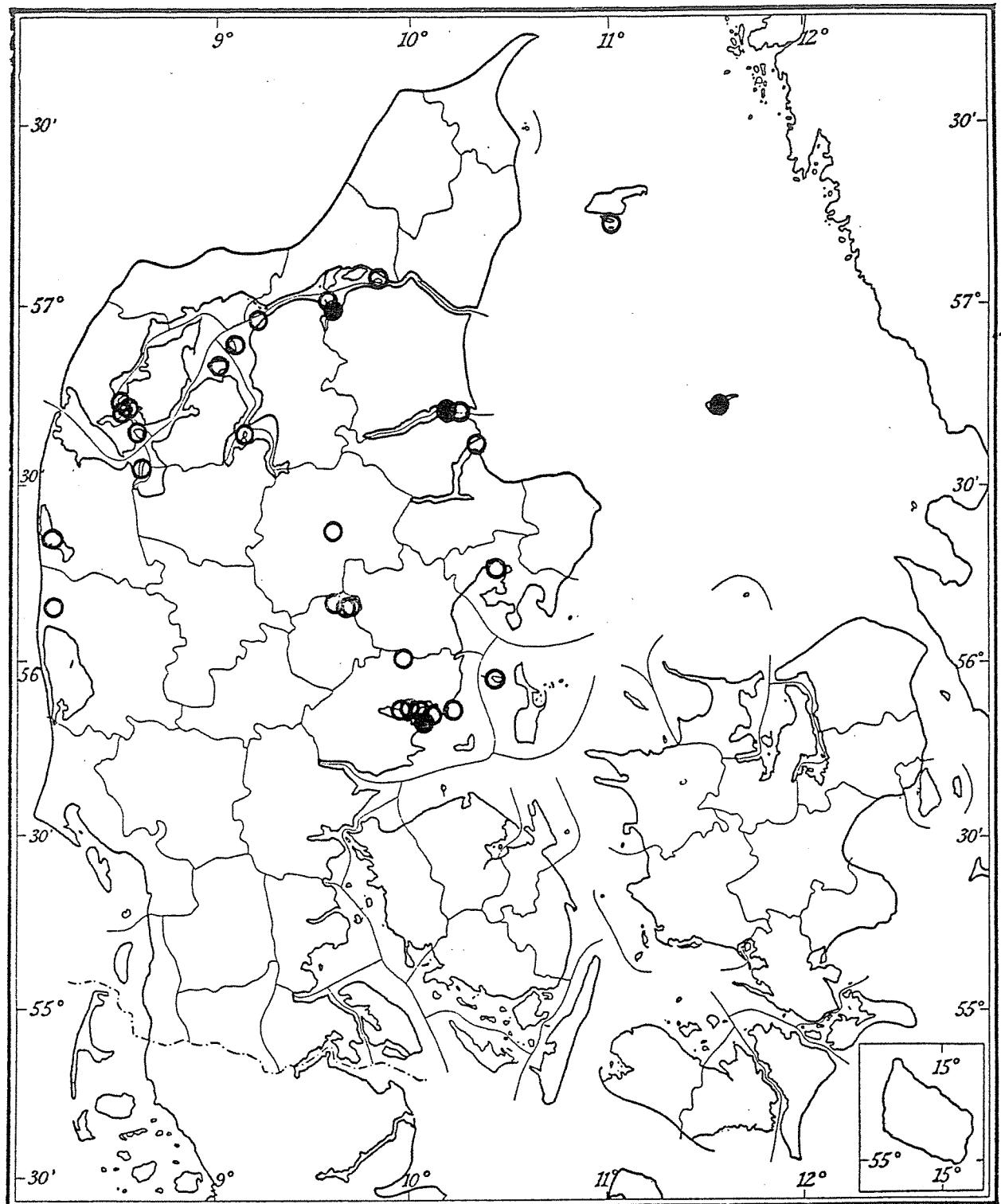
Vi har hidtil udarbejdet floralister med noter for følgende øer :

1. Anholt (1981).
2. Hjarnø - ved Horsens Fjord - (1981).
3. Treskelbakkeholm - i Mariager Fjord - (1983).
4. Klosterholm/Startøtterne - i Nibe Bredning - (1984).

Siden 1981 har vi derudover foretaget målrettede floristiske undersøgelser - med henblik på udarbejdelse af floralister med noter - på følgende øer og øgrupper (regnet fra nord) :

1. Hornfiskrøn - s.f. Læsø.
2. Egholm - i Limfjorden ved Ålborg.
3. Vår Holm/Kyø Holm - i Limfjorden ved Nibe.
4. Friggørerne - i Limfjorden ved Løgstør.
5. Livø - i Limfjorden.
6. Fur - i Limfjorden.
7. Stenklipperne - i Limfjorden ved Agerø.
8. Agerø - i Limfjorden SV for Mors.
9. Lindholm - i Limfjorden SV for Agerø.
10. Jegindø - i Limfjorden ø.f. Thyholm.
11. Lundø - ved/i Skive Fjord.
12. Pletten (Store Plet) - i Mariager Fjord.
13. Mellemølde - ved Randers Fjord.
14. Venø - i Limfjorden SØ for Thyholm.
15. " Tange Ø " - i Tange Sø.
16. Fjandø - i Nissum Fjord.
17. Hindø - i Stadil Fjord.
18. Kalø - i Kalø Vig.
19. Paradisøerne - i Borre Sø ved Silkeborg.
20. Møgelø - i Julsø ved Silkeborg.
21. Lilleø - i Julsø ved Silkeborg.
22. Kalvø - i Skanderborg Sø.
23. Tunø - ved Samsø.
24. Søby Rev - ø.f. Gyllingnæs.
25. Alrø Poller - i Horsens Fjord.
26. Alrø - i Horsens Fjord.
27. Vorsø Kalv - i Horsens Fjord.
28. Vorsø - i Horsens Fjord.

NB : Når vi bringer den ovenstående liste, så skyldes det, at vi meget gerne hører om alle fund af planter - såvel ældre som nyere fra de ovennævnte øer.

- : øer, for hvilke BL & EW har udarbejdet floralister med noter.
 - : øer, på hvilke BL & EW siden 1981 har foretaget målrettede floristiske undersøgelser med henblik på udarbejdelse af totalfloralister med noter om bl.a. særlige floristiske/plantesociologiske forhold, aktuelle/potentielle trusler og plejebehov.
- Iøvrigt henvises til afsnittet om vore hidtidige og aktuelle ø-undersøgelser.